

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Důstojná práce v rámci globálních dodavatelských řetězců

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2016/C 303/03)

Zpravodajka: Emmanuelle BUTAUD-STUBBS

Dne 21. ledna 2016 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Důstojná práce v rámci globálních dodavatelských řetězců.

(stanovisko z vlastní iniciativy)

Specializovaná sekce Vnější vztahy, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 19. dubna 2016.

Na 517. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 25. a 26. května 2016 (jednání dne 25. května 2016), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 188 hlasy pro, 1 hlas byl proti.

1. Závěry a doporučení

1.1 Otázka důstojné práce v rámci globálních dodavatelských řetězců, jako např. v textilním, oděvním a obuvnickém průmyslu, v odvětví elektroniky, nerostných surovin či v zemědělském zpracovatelském průmyslu, je skutečně pro všechny veřejné a soukromé subjekty, které se na vnitrostátní a mezinárodní úrovni podílí na řízení dodavatelských řetězců, zásadní.

1.2 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) přizpůsobil své interní postupy tak, aby stihl vydat své stanovisko k otázce důstojné práce v rámci globálních dodavatelských řetězců ještě před 105. zasedáním Mezinárodní konference práce (MKP) v Ženevě.

EHSV doporučuje:

1.3 Vyzvat Evropskou komisi, aby přijala komplexní a ambiciózní strategii na podporu důstojné práce v rámci globálních dodavatelských řetězců s pomocí všech svých vnitřních (přístup k veřejným zakázkám EU, označování atd.) i vnějších politik (obchod, rozvoj, politika sousedství atd.).

1.4 Používat společný jazyk, přijmout společné definice a vyhodnotit statistické údaje jednotlivých zúčastněných subjektů: OECD, MOP, WTO, Evropské komise, Světové banky a (MMF⁽¹⁾), aby tak nevznikaly nejasnosti a nedocházelo k mylným výkladům, a rovněž doporučuje, aby se jednotlivé veřejné subjekty, které mají v této oblasti různé pravomoci a jichž se tato problematika dotýká, podílely na vypracování soudržné politiky.

1.5 S ohledem na obecné zásady OSN v oblasti podnikání a lidských práv musíme rozpoznat a podporovat dostupné osvědčené postupy a iniciativy v rámci existující „sady nástrojů“: pokyny OECD pro nadnárodní společnosti, pokyny OECD pro náležitou péči pro jednotlivá odvětví (textil a oděvy, nerostné suroviny, zemědělství a finance), pomoc na podporu obchodu, finanční plány na náhradu vzniklých škod, kodexy chování, štítky, normy a nástroje sebehodnocení. Cílem je zavést postupnou, soudržnou a udržitelnou politiku v oblasti zodpovědného řízení v rámci globálních dodavatelských řetězců.

⁽¹⁾ OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, MOP – Mezinárodní organizace práce, WTO – Světová obchodní organizace, MMF – Mezinárodní měnový fond.

1.6 Podporovat praktické a vhodné přístupy založené na riziku, které zohlední specifickou povahu globálního hodnotového řetězce či globálního dodavatelského řetězce (ať už jejich organizace je lineární, nebo modulární, jednoduchá, nebo složitá, krátká, nebo dlouhá).

1.7 Podporovat na základě hodnocení stávajících postupů formát založený na větším počtu zúčastněných subjektů, zahrnující veřejné i soukromé subjekty, sociální partnery, nevládní organizace, odborníky atd., a vytvořit tak co nejlepší portfolio opatření po vzoru pokynů OECD na rozpoznání rizik, předcházení rizikům a jejich zmírňování a na informování a podávání zpráv o akčním plánu. Opatření uvedená v akčních plánech mohou být jak legislativní, tak nelegislativní povahy, a mohou zahrnovat osvědčené postupy, finanční pobídky, přístup k odbornému vzdělávání a budování kapacit pro sociální dialog a odbory.

1.8 Zasadit se o specifický způsob uvažování, pokud jde o typ nástrojů transparentnosti, které by mohly být zavedeny s cílem informovat konečné spotřebitele o sociálních podmínkách výroby.

1.9 Nadcházející konference MOP by měla zvážit, jaké má MOP možnosti, aby hrála aktivní úlohu při zajišťování důstojné práce v rámci globálních dodavatelských řetězců, a prozkoumat vývoj a budoucí přijetí veškerých relevantních a přiměřených opatření, která se zapojením všech zainteresovaných stran přispějí ke skutečnému zlepšení pracovních podmínek.

2. Otázka důstojné práce v rámci globálních dodavatelských řetězců: definice, souvislosti a dosah problému

2.1 Definice

2.1.1 **Globální hodnotový řetězec:** tento pojem vznikl v polovině 90. let a označuje „celé spektrum činností, které jsou zapotřebí, aby se výrobek dostal od prvotního návrhu přes výrobu vzoru, zajišťování vstupů v podobě surovin a meziproduktů, uvedení výrobku na trh, distribuci a podporu až ke konečnému spotřebiteli“⁽²⁾.

Globální hodnotové řetězce by měly podporovat „modernizaci výroby“ (výrobce zavede lepší technologie ke zlepšení účinnosti výroby) a „funkční modernizaci“ (schopnosti výrobce vytvářet vzory, značky společnosti a uvádět výrobky na trh). Na řadě příkladů je však patrné, že tomu tak vždy není.

Otázka dosažení udržitelného a odpovědného řízení globálních hodnotových řetězců je jednou z priorit mezinárodní agendy (OECD, MOP, G7, G20, EU, OSN), protože rostoucí objem obchodu a investic po celém světě prochází právě globálními hodnotovými řetězci a externí zajišťování služeb nebo činností a přeshraniční koordinace celosvětové výroby předními společnostmi má významné sociální dopady. Některé z nich jsou přínosné, jako např. lépe placená pracovní místa, vyšší zaměstnanost žen, vytváření pracovních míst, a umožňují přístup k zaměstnání, rozvoj dovedností a šíření znalostí a technologií. Jiné, jako např. nejistá práce, špatné pracovní podmínky (např. v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), nedostatek sociálních práv (např. nedostatečné sociální zabezpečení) či porušování lidských a základních pracovních práv, jsou důvodem k obavám.

To vede k vytváření a zavádění různých nástrojů na vnitrostátní i mezinárodní úrovni, jako jsou úmluvy MOP, pokyny OECD či obecné zásady OSN v oblasti podnikání a lidských práv (viz též odstavec 2.3.3), a politických rámců, jako jsou Agenda pro udržitelný rozvoj do roku 2030⁽³⁾ a doprovodný akční program z Addis Abeby o financování rozvoje⁽⁴⁾, které podporují dodržování pracovních norem a prosazují důstojnou práci, stejně jako další rozvoj obchodu, investic, soukromého sektoru a dodavatelských řetězců.

⁽²⁾ www.globalvaluechains.org/concept-tools.

⁽³⁾ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

⁽⁴⁾ http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf

2.1.2 Globální dodavatelský řetězec: skládá se ze vzájemně propojených organizací, zdrojů a procesů, které vyrábí a dodávají výrobky a služby koncovým zákazníkům. Tvoří proto součást globálního hodnotového řetězce věnovaného zajišťování zdrojů, a nikoli vytváření prvotního návrhu nebo distribuci zboží či služeb.

Obecná rozprava o otázce důstojné práce v rámci globálních dodavatelských řetězců proběhne v červnu 2016 během zasedání MKP (nejvyšší rozhodovací orgán MOP). Měla by pomoci jednotlivým složkám MOP (tj. vládám, zaměstnavatelům a pracovníkům) lépe porozumět tomu, jak může zapojení do globálních dodavatelských řetězců dopomoci vnitrostátním a místním ekonomikám k růstu způsobem, který bude udržitelný a bude podporovat začlenění, a tím přispěje k vytváření nových podniků a růstu a podpoří vytváření kvalitních pracovních míst a dodržování pracovních norem. Toto stanovisko má sloužit jako příspěvek EHSV do této rozpravy.

2.1.3 Důstojná práce: tento pojem vytvořily složky MOP a přijala jej MKP v Deklaraci o sociální spravedlnosti pro spravedlivou globalizaci⁽⁵⁾ – zahrnuje vnitrostátní a místní programy přijaté k dosažení čtyř strategických cílů:

- podpora vytváření pracovních míst, rozvoje dovedností a udržitelného živobytí,
- zaručení práv při práci, a to zejména pro znevýhodněné a chudé pracovníky,
- rozšíření sociální ochrany pro muže i ženy s cílem zajistit jim přiměřenou náhradu v případě ztráty nebo snížení příjmu a přístup k odpovídající zdravotní péči,
- podpora sociálního dialogu prostřednictvím zapojení silných a nezávislých organizací pracovníků a zaměstnavatelů.

Jako orgán stanovující mezinárodní normy přijala MOP řadu úmluv, které se týkají globálních dodavatelských řetězců. Sem patří klíčové (základní) pracovní normy (jako je prosazování svobody shromažďování a práva na kolektivní vyjednávání, prosazování zákazu diskriminace na pracovišti a zákazu nucené práce a práce dětí), stejně jako úmluvy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, inspekce práce a další. Země, které je ratifikují, jsou povinny uvést své právní předpisy a praxi do souladu s těmito úmluvami. Navíc podle deklarace MOP z roku 1998 o základních principech a právech v práci⁽⁶⁾ jsou všechny členské státy MOP povinny respektovat a uskutečňovat základní pracovní normy v rámci svých právních předpisů a praxe i v případě, že příslušné úmluvy neratifikovaly.

2.2 Struktura a význam globálních hodnotových řetězců a globálních dodavatelských řetězců v mezinárodním obchodě

2.2.1 Význam globálních hodnotových řetězců v rámci světového obchodu rychle narůstá a podle údajů WTO, OECD, MOP a Konference OSN o obchodu a rozvoji z roku 2013⁽⁷⁾ představuje v celosvětovém měřítku 60 % až 80 % mezinárodního obchodu a více než 20 % pracovních míst⁽⁸⁾. Odvětví tvořená těmito vzájemně propojenými organizačními složkami zajišťujícími návrhy, výrobu, distribuci a spotřebu pod vedením nadnárodních společností zahrnují zemědělství, průmysl (např. automobilový, letecký, textil a oděvy, hračky a elektronika) a služby (např. střediska telefonických služeb, informační technologie).

⁽⁵⁾ http://www.ilo.org/global/meetings-and-events/campaigns/voices-on-social-justice/WCMS_099766/lang-en/index.htm.

⁽⁶⁾ <http://www.ilo.org/declaration/thedeclaration/textdeclaration/lang-en/index.htm>.

⁽⁷⁾ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.

⁽⁸⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-dcomm/-publ/documents/publication/wcms_368626.pdf.

2.2.2 Podoby a struktury těchto globálních hodnotových řetězců se také liší: některé z nich jsou poměrně krátké (malý počet činností), zatímco jiné jsou delší a zahrnují hospodářské, sociální a finanční vazby mezi společnostmi se sídlem v celé řadě vzájemně vzdálených zemí (od USA po EU a Asii). Podle Garyho Gereffiho⁽⁹⁾ převládají tři druhy řízení: globální hodnotové řetězce řízené odběrem, dále pak – ve většině případů – globální hodnotové řetězce řízené náklady (jako v případě globálních hodnotových řetězců v oděvním a obuvnickém průmyslu) a globální hodnotové řetězce řízené výrobcem, jako v případě některých technologických kompetencí dodavatelů v rozvojových zemích, včetně vytváření vzorů a inovací (elektronika).

2.2.3 Globální dodavatelské řetězce se jakožto součást globálních hodnotových řetězců zakládají na vztahu mezi odběratelem a dodavatelem a případnými subdodavateli. Podoba těchto „řetězců“ může být různá: mohou být vertikálně integrované, závislé (captive chain), modulární řetězce řízení (hlavní dodavatelé mohou pracovat nezávisle na vedoucí firmě) nebo tržní řetězce pro komoditní trhy.

2.3 Řízení globálních dodavatelských řetězců v rámci strategie sociální odpovědnosti podniků: klíčové subjekty a sada nástrojů

2.3.1 EU definuje sociální odpovědnost podniků jako „odpovědnost podniků za dopad jejich činnosti na společnost“⁽¹⁰⁾.

2.3.2 Na základě určitých problémů, které se objevily v posledních dvaceti letech, zejména v odvětvích, jako je elektronika, sportovní zboží či oděvy, stanovila zejména OECD následující klíčové oblasti, které jsou kritické z hlediska udržitelného řízení globálních hodnotových řetězců a globálních dodavatelských řetězců nadnárodní společnosti, jakožto vedoucí firmou:

- a) rozpoznání rizik zásadního porušování lidských a pracovních práv, poškozování životního prostředí a korupce;
- b) předcházení výskytu těchto rizik prostřednictvím přístupu založeného na náležité péči a uplatňováním udržitelného řízení prostřednictvím hodnocení profilu rizik pro jednotlivé země a individuálních posouzení rizik dodavatele⁽¹¹⁾;
- c) zmírňování rizik pomocí soudržných, spolehlivých a dlouhodobých politik v oblasti společenské odpovědnosti podniků ve vztahu k dodavatelským řetězcům: výběr dodavatele, požadavky a smlouva se stávajícími dodavateli, sociální audity a zpřísnění kritérií tak, aby umožňovala zhodnotit dosažený pokrok;
- d) podávání zpráv různým zúčastněným subjektům v rámci společnosti, např. odbory, a mimo společnost, např. nevládní organizace nebo orgány veřejné správy odpovědné za bezpečnost a ochranu zdraví při práci nebo provádění úmluv MOP v oblasti zlepšení udržitelného řízení globálních dodavatelských řetězců, a komunikace s těmito subjekty.

2.3.3 Touto problematikou se v současnosti zabývá široká škála subjektů: celá řada veřejných i soukromých, vnitrostátních, evropských i mezinárodních organizací a orgánů, zejména po dramatických událostech v závodě Rana Plaza (v Bangladéši) v roce 2013, kde zahynulo více než 1 100 zaměstnanců:

⁽⁹⁾ The organisation of Buyer-Driven Global Commodity Chain: How US Retailers Shape Overseas Production Networks, Commodity Chains and Global Capitalism [Uspořádání globálního komoditního řetězce řízeného odběrem: jak maloobchodníci z USA určují podobu výrobních sítí v zahraničí, *Komoditní řetězce a globální kapitalismus*], Wesport, 1994.

⁽¹⁰⁾ http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility/index_en.htm.

⁽¹¹⁾ Viz například nástroje sebehodnocení, které vypracovaly organizace Euratex a IndustriAll s podporou Evropské komise, pro textilní a oděvní závody v EU.

- a) na vnitrostátní úrovni kromě legislativních opatření v oblasti důstojné práce a lidských práv (např. zákon o moderním otroctví Spojeného království z roku 2015, který obsahuje ustanovení o transparentnosti dodavatelských řetězců)⁽¹²⁾ vypracovávají a provádí vlády a parlamenty s podporou sociálních partnerů, zúčastněných stran, jako jsou nevládní organizace, a s podporou vnitrostátních kontaktních míst OECD různé iniciativy (např. národní akční plány v oblasti podnikání a lidských práv nebo v oblasti sociální odpovědnosti podniků atd., jako např. nedávné iniciativy týkající se náležité péče, které se uskutečnily ve Francii či v Německu);
- b) na úrovni EU jsou přijímána opatření v rámci různých vnitřních a vnějších politik jak v kontextu širších partnerství se třetími zeměmi, tak prostřednictvím odvětvových iniciativ. Například kapitoly týkající se obchodu a udržitelného rozvoje v nedávno sjednaných a provedených obchodních a investičních dohodách EU obsahují závazek smluvních stran dodržovat základní pracovní normy (pokročit v přípravách na ratifikaci základních úmluv MOP a usilovat o vyšší úroveň vnitrostátní ochrany pracovníků), účinně provádět ratifikované úmluvy MOP a podporovat důstojnou práci, systém spravedlivého obchodu a postupy sociální odpovědnosti podniků. Předpokládají rovněž vytvoření monitorovacího mechanismu občanské společnosti (doplňujícího činnost orgánů na mezivládní úrovni), který bude zahrnovat sociální partnery a jehož cílem bude dohlížet na dodržování těchto ustanovení a poskytovat poradenství smluvním stranám v záležitostech týkajících se mimo jiné obchodu a práce. Celní preference pro rozvojové země udělované podle zvláštního pobídkového režimu pro udržitelný rozvoj a řádnou správu věcí veřejných (GSP Plus) nabízí úplné odstranění cel u více než 66 % celních položek pro zranitelné země, které se zavázaly k ratifikaci a účinnému provádění 27 klíčových mezinárodních úmluv včetně osmi základních úmluv MOP⁽¹³⁾. EU rovněž vypracovala a provádí strategii v oblasti sociální odpovědnosti podniků, provedla revizi směrnice 2013/34/EU, pokud jde o uvádění nefinančních informací (environmentální a sociální otázky, lidská práva, boj proti korupci, rozmanitost správních rad atd.); dohodu o udržitelnosti s Bangladéšem – „Bangladesh Sustainability Compact“ (mezinárodní iniciativa pod vedením EU s cílem zlepšit dodržování pracovních práv, norem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a stavebních norem v bangladéšském odvětví konfekční výroby oděvů)⁽¹⁴⁾; novou obchodní a investiční strategii EU, včetně odpovědného řízení globálních dodavatelských řetězců⁽¹⁵⁾, přičemž stávající (nizozemské) předsednictví EU klade také důraz na odpovědné řízení globálních dodavatelských řetězců;
- c) na mezinárodní úrovni probíhá rozprava a činnost v rámci OECD (např. příprava pokynů pro náležitou péči v zodpovědných dodavatelských řetězcích v oděvním a obuvnickém průmyslu⁽¹⁶⁾, pokynů pro nadnárodní společnosti⁽¹⁷⁾, zahájení prací na pokynech pro odpovědné zemědělské dodavatelské řetězce⁽¹⁸⁾), OSN (např. úmluva „Global Compact“ a obecné zásady v oblasti podnikání a lidských práv⁽¹⁹⁾) a MOP (přezkum třístranného prohlášení MOP o zásadách pro nadnárodní společnosti a sociální politiku a příprava rozpravy na jednání MKP v červnu 2016 věnovaná důstojné práci v rámci globálních dodavatelských řetězců).

Byly realizovány různé soukromé trvalé i dočasné iniciativy např. na zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví v bangladéšských továrnách na výrobu oděvů po katastrofě v Rana Plaza (Bangladéšská dohoda o požární bezpečnosti a bezpečnosti budov)⁽²⁰⁾.

2.3.4 Všechny tyto veřejné i soukromé subjekty se podílejí na vývoji a provádění různých nástrojů zaměřených na zlepšení pracovních podmínek a práv při práci:

- nařízení, zákony, úmluvy,
- kodexy chování,
- sociální dialog, a to i v přeshraničním kontextu⁽²¹⁾,

⁽¹²⁾ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>.

⁽¹³⁾ V roce 2011 přijal EHSV stanovisko o uplatňování systému všeobecných celních preferencí: Úř. věst. C 43, 15.2.2012, s. 82.

⁽¹⁴⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/events/index.cfm?id=1433> a <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1447>

⁽¹⁵⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.

⁽¹⁶⁾ <https://mneguidelines.oecd.org/responsible-supply-chains-textile-garment-sector.htm>.

⁽¹⁷⁾ <https://mneguidelines.oecd.org/text/>.

⁽¹⁸⁾ <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/rbc-agriculture-supply-chains.htm>

⁽¹⁹⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.

⁽²⁰⁾ <http://bangladeshaccord.org/>.

⁽²¹⁾ Může mít podobu nadnárodních podnikových dohod, které jsou rovněž známé jako mezinárodní rámcové dohody. Pro podrobnější informace viz informační zpráva REX/443, strana 8: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.rex-opinions.35349>.

- osvědčení v oblasti sociální odpovědnosti podniků a sociální odpovědnost,
- režimy financování určené k odškodnění obětí,
- další mnohostranné iniciativy,
- programy pomoci a rozvoje, včetně budování kapacit (bezpečnost a ochrana zdraví či práci, sociální dialog, provádění úmluv MOP, atd.).

3. Hodnocení některých osvědčených postupů ve dvou odlišných hospodářských odvětvích

3.1 Globální dodavatelské řetězce v oděvním a obuvnickém průmyslu

3.1.1 Globální dodavatelské řetězce v oděvním a obuvnickém průmyslu zahrnují různé subjekty a výrobní procesy. V asijsko-tichomořském regionu dosahují vývozy oděvů, textilu a obuvi hodnoty 601 miliard USD, což představuje 60 % celkového světového obchodu, na kterém má rozhodující podíl Čína. Země jako Bangladéš nebo Kambodža se stále více specializují na výrobu a vývoz oděvů a obuvi, které v roce 2014 tvořily 89,2 % celkového vývozu zboží v Bangladéši a 77,4 % v Kambodži⁽²²⁾. Hlavním důvodem je prudký nárůst mezd v čínském oděvním a textilním průmyslu, který vedl zahraniční odběratele k hledání nových dodavatelů v Asii.

Podle Mezinárodní organizace práce⁽²³⁾ dosahovaly ve většině zemí průměrné výdělky v roce 2014 méně než 200 USD měsíčně. Měsíční minimální mzdy nekvalifikovaných pracovníků v oděvním průmyslu se uplatňují v Číně (až 297 USD), na Filipínách, v Malajsii, v Indonésii (247 USD), v Thajsku, ve Vietnamu (145 USD), v Indii (136 USD), v Kambodži (128 USD), v Pákistánu (119 USD), v Bangladéši (71 USD) a na Srí Lance (66 USD).

Hlavními riziky jsou nedostatečná úroveň životního minima, nucená nebo dětská práce, špatné vztahy mezi sociálními partnery kvůli nedostatečné ochraně svobody sdružování a omezenému kolektivnímu vyjednávání, nevyhovující bezpečnost a ochrana zdraví při práci, nedostatečné inspekce práce, málo rozvinutý systém pojištění pro případ nemoci z povolání, znečištění vody, expozice některým chemickým látkám či využití ženské pracovní síly.

3.1.2 Zhroucení budovy Rana Plaza v Bangladéši dne 24. dubna 2013, ve které sídlily oděvní závody, způsobilo smrt 1 136 zaměstnanců, převážně žen. Rozsah nehody, který byl způsoben velmi špatným stavem budovy a neexistencí únikových východů, vedl k mimořádné mobilizaci ze strany vlád (EU i členských států, USA, Kanady, Norska), mezinárodních organizací (MOP, OECD a Světové banky), zahraničních i místních zúčastněných subjektů, které vytvořily ambiciózní soubor opatření, jejichž cílem je podpořit krátkodobá opatření na vnitrostátní úrovni (kompenzace pro rodiny obětí, inspekce v oděvních závodech a nápravná opatření, nové metody auditu, revize pracovního práva), střednědobá opatření na vnitrostátní úrovni (např. rozvoj nezávislých odborů a posílení inspekce práce) a systémová opatření s cílem podpořit odpovědné řízení globálních dodavatelských řetězců.

⁽²²⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-asia/-ro-bangkok/documents/publication/wcms_419798.pdf.

⁽²³⁾ Tamtéž.

Příklad: Hodnocení pokroku dosaženého v bangladéšském odvětví konfekční výroby oděvů po zhroutilí budovy v Rana Plaza (leden 2016)

- Bangladéšská dohoda o požární bezpečnosti a bezpečnosti budov: podepsalo ji 220 odběratelů oděvů;
- Aliance pro bezpečnost bangladéšských dělníků: v květnu 2013 ji založilo 26 převážně severoamerických značek;
- do ledna 2016 bylo založeno 341 nových odborových svazů v bangladéšském odvětví konfekční výroby oděvů (132 v roce 2014);
- do ledna 2016 byly ve 3 734 závodů v bangladéšském odvětví konfekční výroby oděvů, zaměřených na vývoz, provedeny inspekce stavební, požární a elektrické bezpečnosti;
- bylo zaměstnáno 235 nových inspektorů⁽²⁴⁾;
- Program lepší práce pro Bangladéš: 38 závodů vyrábějících oděvy pro 17 značek a maloobchodníků;
- odškodnění obětí: 24,1 milionu USD za 3 490 obdržených nároků.

3.1.3 OECD připravuje pokyny pro náležitou péči v zodpovědných dodavatelských řetězcích v oděvním a obuvnickém průmyslu.

3.1.4 Mezinárodní organizace práce ve spolupráci s mezinárodními dárci, vládami, zaměstnanci a zaměstnavateli uskutečňuje projekty v oděvním průmyslu (například v Asii), jejichž cílem je zlepšení přístupu k informacím o mzdách, pracovních podmínkách a pracovněprávních vztazích s cílem zlepšit kvalitu sociálního dialogu o pracovních normách, posílení kapacity sociálních partnerů a mechanismů kolektivního vyjednávání, stejně jako zajištění pracovních norem na úrovni závodu⁽²⁵⁾.

3.1.5 Evropská Komise v současnosti vypracovává stěžejní iniciativu týkající se udržitelného dodavatelského řetězce v oděvním průmyslu, která zahrnuje společné plánování, koordinované financování, společné provádění programů, zvyšování povědomí mezi spotřebiteli atd.

3.1.6 Sociální partneři EU z textilního a oděvního průmyslu vypracovali za podpory Evropské komise společnou iniciativu obsahující nástroje posouzení rizika v rámci sociální odpovědnosti podniků pro globální dodavatelské řetězce. V současné době dokončují přípravné práce pro její šíření mezi malými a středními podniky a dalšími zúčastněnými subjekty.

3.1.7 Nizozemské předsednictví EU si přeje prozkoumat způsoby posílení součinnosti mezi rozvojovými a obchodními politikami EU s cílem přispět k udržitelnosti globálních hodnotových řetězců.

3.1.8 Německý spolkový ministr pro hospodářství, spolupráci a rozvoj Gerd Müller založil zvláštní alianci pro „udržitelný textilní průmysl“, která sdružuje hlavní partnery. Na poslední vrcholné schůzce G7 shrnul situaci velmi výstižně takto: „Přijetí odpovědnosti by stálo jedno euro, jedno jediné euro na šaty, bundu nebo kalhoty, a tvrdá práce lidí v Bangladéši, Kambodži, nebo v Africe by se začala vyplácet a děti a švadleny by dostaly v životě šanci⁽²⁶⁾.“

3.1.9 Šíření soukromých iniciativ přineslo zkušenosti a pomohlo při výměně osvědčených postupů. Sem patří iniciativa ICS (Initiative Clause Sociale) s 22 velkými maloobchodníky, jako např. Monoprix, Carrefour nebo Casino, jejichž obrat přesahuje 243 miliard EUR a kteří uplatňují podobnou metodiku sociálního auditu; a evropská iniciativa podniků BSCI (Business Social Compliance Initiative), kterou v roce 2003 zahájilo sdružení FTA (Sdružení pro zahraniční obchod) se sídlem v Bruselu a k níž se připojilo více než 1 700 maloobchodníků a dovozců z 36 zemí, jež mají navázány obchodní vztahy s 30 000 podniky.

⁽²⁴⁾ Progress in implementation, outcome of the Review meeting on the Sustainability Compact for Bangladesh [Pokrok v provádění, výsledky průzkumného jednání o dohodě o udržitelnosti pro Bangladéš], 11. ledna 2016.

⁽²⁵⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-asia/-ro-bangkok/-ilo-islamabad/documents/publication/wcms_363149.pdf.

⁽²⁶⁾ http://www.bmz.de/g7/en/Entwicklungspolitische_Schwerpunkte/Menschenwuerdige_Arbeit/index.html.

3.2 Globální hodnotové řetězce a globální dodavatelské řetězce v oblasti elektroniky

3.2.1 Podle jedné studie týkající se globálních hodnotových řetězců, kterou vypracoval Sturgeon a Kawakami⁽²⁷⁾, „se mezispotřeba v oděvním průmyslu jeví z hlediska hodnoty obchodu s meziprodukty jako mnohem méně významná než vstupy v odvětví elektroniky a osobních vozidel“.

3.2.2 Globální hodnotový řetězec v oblasti elektroniky je jedním z nejdůležitějších hodnotových řetězců v odvětví zboží – v roce 2006 bylo vyrobeno více než 17 % meziproduktů, v porovnání s 2,7 % chemických látek a plastů a 1,9 % náhradních dílů do letadel. Dvěma předními zeměmi v oblasti vývozu meziproduktů elektroniky jsou Čína/Hong Kong a USA.

3.2.3 „Modularitu hodnotového řetězce“ určují tito tři účastníci:

- přední společnosti (především v průmyslových zemích),
- smluvní výrobci pověření nákupem součástí, sestavením desek obvodů, konečnou montáží a zkoušením, především v Číně, na Tchaj-wanu a ve Vietnamu,
- vedoucí firmy v rámci platformy, které se definují jako „společnosti, kterým se podařilo úspěšně přenést své technologie (ve formě softwaru, hardwaru nebo kombinace obou) do výrobků jiných společností“.

Modularita tohoto konkrétního hodnotového řetězce spočívá v kodifikaci a normalizaci klíčových obchodních procesů, jako je počítačově podporované projektování, plánování výroby a zásob a logistické řízení.

3.2.4 Životnost výrobků spotřební elektroniky je krátká, v rozmezí od 3 do 18 měsíců s rychlým skončením životnosti. Doba před uvedením na trh, v níž jsou dodavatelé těchto výrobků nuceni vyřizovat objednávky, se stále zkracuje. Když byl například v roce 2007 představen telefon Apple iPhone, činila doba před uvedením na trh šest měsíců; v roce 2012 už to byly jen necelé dva týdny⁽²⁸⁾. Pro výrobce a zaměstnance je to výzva a je třeba vyvíjet a realizovat řešení, které jim umožní tuto výzvu zvládnout.

I když v některých společnostech bylo dosaženo dohody ohledně práce přesčas nebo ve směnách během hlavní sezóny, která je pak vynahrazována po zbytek roku, v jiných společnostech dochází k výraznému nárůstu počtu smluv uzavíraných na dobu určitou a nájímání pracovníků přes agentury nebo přistěhovalců (např. v roce 2009 v Mexiku 60 % pracovní síly v elektronickém průmyslu tvořili pracovníci dočasně nájímání přes agentury a v hlavní sezóně tento počet vzrostl na 90 %)⁽²⁹⁾. To bývá často provázeno omezením základních pracovních práv, jako jsou např. nižší mzdy, nedostatečné sociální zabezpečení a zákaz vstupování do odborových svazů. Řešením mohou být, kromě vnitrostátních právních předpisů, dohody na úrovni podniků, lepší koordinace a výměna informací mezi odběrateli a dodavateli, což umožní lepší plánování výroby a využívání stálých pracovníků namísto dočasných.

⁽²⁷⁾ Was the crisis a Window of Opportunity for Developing Countries? [Představovala krize příležitost pro rozvojové země?], Timothy J. Sturgeon, Momoko Kawakami, *Policy Research Paper*, Světová banka.

⁽²⁸⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-sector/documents/meetingdocument/wcms_345445.pdf.

⁽²⁹⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-sector/documents/meetingdocument/wcms_317267.pdf.

3.2.5 Otázky dodržování lidských a pracovních práv se týkají odvětví elektroniky také v souvislosti s problematikou nerostných surovin získávaných v místech postižených konflikty a vysoce rizikových oblastech, jako je oblast afrických Velkých jezer⁽³⁰⁾. V návaznosti na přijetí právní úpravy USA (Dodd-Frankův zákon) předložila Evropská Komise v roce 2014 návrh nařízení o vytvoření mechanismu autocertifikace pro dovozce cínu, tantalů, wolframu a zlata na trh EU s cílem zajistit, že z výnosů z těžby a obchodu s těmito nerostnými surovinami nebude podporován místní ozbrojený konflikt. Místo toho by měla náležitá péče spolu s jinými opatřeními přispět k transparentnosti dodavatelského řetězce a měla by mít příznivý vliv na tvorbu pracovních míst a pracovní podmínky v dolech, jako jsou např. bezpečnost a ochrana zdraví při práci, výše příjmů nebo uzavírání formálních pracovních smluv. To by také umožnilo pokračovat v získávání nerostných surovin v Africe namísto jiných částí světa, které tímto konfliktem nejsou postiženy⁽³¹⁾.

3.2.6 OECD vypracovala pokyny pro náležitou péči v rámci zodpovědných dodavatelských řetězců nerostných surovin z oblastí postižených konflikty a vysoce rizikových oblastí⁽³²⁾.

3.3 Globální hodnotové řetězce a globální dodavatelské řetězce v dalších odvětvích

3.3.1 EHSV by rovněž rád zdůraznil, že globální hodnotové řetězce a globální dodavatelské řetězce v dalších odvětvích, jako jsou např. služby a zemědělský zpracovatelský průmysl, mohou čelit problémům s pracovními podmínkami, zejména v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

3.3.2 Podpora důstojné práce ve venkovském hospodářství ze strany MOP⁽³³⁾ se soustřeďuje na tři prioritní oblasti činnosti: důstojná práce pro znevýhodněné a marginalizované a zranitelné venkovské obyvatelstvo, důstojná práce pro venkovské pracovníky v dodavatelských řetězcích, důstojná práce pro venkovské pracovníky v sadech a na polích.

4. Příspěvek EHSV ke způsobu, jak zajistit důstojnou práci v globálních dodavatelských řetězcích

S ohledem na 105. zasedání Mezinárodní konference práce v červnu 2016 (v Ženevě) chce EHSV zveřejnit svůj příspěvek s různými doporučeními, jak a jakými prostředky co nejučinněji zlepšit pracovní podmínky pracovníků dodavatelských nebo subdodavatelských společností, které provozují výrobní kapacity v rámci globálních dodavatelských řetězců.

4.1 K vyjasnění úlohy všech zúčastněných subjektů

Aby nedocházelo k nejasnostem, je třeba vyjasnit funkce a odpovědnosti jednotlivých zúčastněných subjektů:

- Vlady jsou odpovědné za vypracování, provádění a prosazování vnitrostátního pracovního a sociálního práva, ratifikaci a účinné provádění úmluv MOP a v případě členských států EU rovněž za provádění a uplatňování směrnic EU; mají také povinnost poskytovat veškeré administrativní a finanční prostředky, a to i pro inspekci práce, aby byl zajištěn soulad s platným právním rámcem.
- Mezinárodní organizace stanoví normy a vytváří globální iniciativy k podpoře mezinárodních pracovních norem a odpovědného chování podniků. Úlohy a odpovědnosti jednotlivých subjektů mohou v této souvislosti pomoci vyjasnit dokumenty, jako jsou například obecné zásady OSN v oblasti podnikání a lidských práv (rámec založený na zásadách „ochrany, respektování a nápravy“).

⁽³⁰⁾ V říjnu 2013 přijal EHSV stanovisko k zajištění dovozu základních statků do EU, včetně nerostů a surovin: Úř. věst. C 67, 6.3.2014, s. 47.

⁽³¹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-157_en.htm.

⁽³²⁾ <http://www.oecd.org/corporate/mne/mining.htm>.

⁽³³⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—relconf/documents/meetingdocument/wcms_311653.pdf

- Sociální partneři jsou vyzváni, aby vedli a podporovali sociální dialog o pracovních normách a pracovních podmínkách, a to i v rámci odvětví a v přeshraničních souvislostech, a vlády by měly zajistit účinnou ochranu svobody sdružování a kolektivního vyjednávání a podporovat je.
- Nadnárodní společnosti by měly dodržovat zákony platné v zemích, ve kterých vykonávají činnost, a jsou rovněž vyzvány, aby se zavázaly uplatňovat přístup založený na sociální odpovědnosti podniků a náležitě péči.
- Nevládní organizace doplňují úsilí dalších subjektů a sehrávají klíčovou úlohu ve zvyšování povědomí o zaměstnaneckých právech a při kritice jejich porušování.

Vzhledem ke složitosti a zjevným nemalým rizikům, jež hrozí těmto klíčovým subjektům, žádá EHSV, aby byly založeny strukturované a transparentní platformy zainteresovaných subjektů podporující začlenění, jejichž cílem bude řešit tyto složité problémy.

4.2 Ke splnění statistického úkolu měření obchodních a investičních toků

EHSV si klade za cíl posoudit skutečnou hodnotu, růst a počet pracovních míst v rámci globálních hodnotových řetězců a globálních dodavatelských řetězců, stejně jako jejich nedávný kvalitativní vývoj. To předpokládá spolupráci s např. s Eurostatem a Generálním ředitelstvím pro obchod na využití údajů shromážděných WTO a OECD. Toto lepší chápání nového uspořádání mezinárodního obchodu jistě povede k předložení nových návrhů na využití tradičních nástrojů dohod o obchodu a rozvoji, jako např. odstranění cel, sbližování právních předpisů, lepší přístup k veřejným zakázkám, společná pravidla původu, budování kapacit a podpora obchodu.

4.3 K úsilí o skutečně integrovaný přístup EU v oblastech, jako jsou obchod, rozvoj či politika sousedství

EHSV podporuje ochotu Evropské komise, kterou vyjádřila v nedávném sdělení o obchodní a investiční politice EU, využívat různé nástroje vnější politiky EU k podpoře udržitelného rozvoje ve třetích zemích – zejména rozvojových, jako je Bangladéš, Vietnam, Myanmar/Barma⁽³⁴⁾, Kambodža či Laos, stejně jako v zemích na dalších kontinentech. To by znamenalo zařazení kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji do všech nyní projednávaných i nových dohod o volném obchodu, lepší propojení mezi obchodní politikou a podporami/budováním kapacit, podporu zodpovědného chování podniků v investiční politice a rozvoje soukromého sektoru, specializované projekty zaměřené na lepší dodržování pracovních norem, podporu vnitrostátních sociálních partnerů při odborné přípravě, informační semináře atd.

4.4 K navrhování realistických závazků

EHSV má rozsáhlé zkušenosti v oblasti udržitelnosti s účastí na provádění a sledování specializovaných kapitol v dohodách o volném obchodu, s účastí v širokém spektru výborů občanské společnosti, které mu umožňují předkládat návrhy vyznačující se správnou rovnováhou mezi nezbytnými požadavky právních předpisů v oblasti lidských a pracovních práv, transparentností, boje proti korupci a flexibilitou pro nadnárodní společnosti, kterou vyžaduje účinný rozvoj globálních dodavatelských řetězců vhodně přizpůsobený místním poměrům.

4.5 K podpoře účinných preventivních opatření

Malé a střední podniky v celosvětovém měřítku tvoří ve stále větší míře součást globálních dodavatelských řetězců a v tomto ohledu dosud představují významný nevyužitý potenciál. EHSV by proto chtěl dále upozornit na některé konkrétní nástroje, které nabízí trh, jež jsou již vyzkoušené a osvědčené a které pomohou malým a středním podnikům podílet se na udržitelném řízení svých globálních dodavatelských řetězců, včetně podrobného přehledu dodavatelů, nástrojů sebehodnocení, norem a návrhů smluvních ujednání.

⁽³⁴⁾ Např. Myanmar Labour Rights Initiative [Myanmarská iniciativa pro pracovní práva] (MOP, USA, Japonsko, Dánsko, EU).

4.6 Pomoc při vytváření nové generace auditů

Sociální audity se objevily v devadesátých letech 20. století a byly kritizovány jak po stránce technické (např. kvůli kvalifikaci auditorů, způsobům provádění auditů, povaze otázek), tak po stránce věcné (kvůli prozatímnímu měření pro jednoho dodavatele, chybějícímu systémovému a postupnému pokroku, kvůli tomu, že za zlepšení sociálních podmínek jsou odpovědné třetí strany atd.). EHSV by rád podpořil vznik nové generace auditů, které budou pokrývat nejen sociální, ale i environmentální otázky a otázky řízení a stanoví ambicióznější cíle. Konečným cílem bude nahradit standardizované dotazníky diagnostikou založenou na větším počtu kritérií, která bude specifická pro jednotlivé společnosti v konkrétním globálním dodavatelském řetězci, a zavést spolehlivý postup dalšího sledování za podpory sociálních partnerů.

4.7 K nalezení účinného nástroje transparentnosti pro spotřebitele

Vrcholná schůzka G7 v prosinci 2015 přivítala například praktické nástroje, jako jsou aplikace v mobilních zařízeních, které mohou pomoci spotřebitelům srovnávat štítky na sociálních a ekologických výrobcích a porozumět jim.

EHSV podporuje stávající úsilí EU o změření a zobrazení uhlíkové stopy některých kategorií spotřebního zboží a je připraven podpořit osvědčené vnitrostátní postupy v oblasti značky environmentální kvality, jako je například pokus se značkou environmentální kvality založené na větším počtu kritérií, který proběhl ve Francii v letech 2010 až 2013.

4.8 K podpoře programů budování kapacit a dalších iniciativ zaměřených na podporu sociálního dialogu a přístupů založených na větším počtu zúčastněných stran

Globální hospodářská výkonnost podniků a dodržování zásad důstojné práce jsou úzce spjaty s existencí nezávislých odborových svazů a organizací zaměstnavatelů, kvalitou sociálního dialogu a blahobytem ekonomicky aktivního obyvatelstva.

EHSV podporuje „program lepší práce“ zahájený MOP, jehož cílem je pomoci místním sociálním partnerům, aby mohli sehrát účinnou úlohu a byli schopni vést kolektivní vyjednávání.

Sektorová iniciativa, jako je např. Bangladéšská dohoda o požární bezpečnosti a bezpečnosti budov v odvětví konfekční výroby oděvů, může zmobilizovat odběratele, výrobce a odborové svazy k přijetí komplexního a účinného přístupu, který bude pokrývat celé odvětví.

EHSV rovněž podporuje mezioborový sociální dialog, včetně nadnárodních podnikových dohod/mezinárodních rámcových dohod. Stávající nadnárodní podnikové dohody/mezinárodní rámcové dohody se osvědčily jako důležitý nástroj podpory práv pracovníků v rámci globálních dodavatelských řetězců. Další vývoj či širší uplatnění by však měly zohlednit skutečnost, že je třeba zachovat flexibilitu jak s ohledem na obsah, tak mechanismy dalšího sledování těchto dohod. Na základě získaných poznatků při provádění by partneři měli rovněž usilovat o jejich neustálé zlepšování.

V Bruselu dne 25. května 2016

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Georges DASSIS